

Панчук Роман Михайлович

Транскордонне співробітництво України з Балто-Чорноморськими сусідами у форматі єврорегіонів

УДК 327.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-3.20>

Панчук Роман Михайлович
аспірант кафедри країнознавства
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Ю. Ілленка, 36/1, м. Київ, Україна

Актуальність цього дослідження визначається роллю, яку єврорегіони відіграють у транскордонному співробітництві з Україною. В умовах розширення і зміцнення взаємин України та її Балто-Чорноморських сусідів у контексті гарантії безпеки європейського простору питання транскордонного співробітництва суміжних регіонів України з Балто-Чорноморськими країнами набуває вагомості. Завдяки співпраці України з Балто-Чорноморськими сусідами у форматі єврорегіонів будуть створені стійкі комунікаційні зв'язки не лише з метою вирішення спільних нагальних регіональних питань, а й задля поліпшення кооперації з метою захисту територіального суверенітету проти російської агресії. До того ж, оскільки більшість країн Балто-Чорноморського регіону вже є повноцінними членами Євросоюзу, транскордонне співробітництво є важливим, аби Україна змогла швидше наблизитися до стандартів ЄС.

Метою дослідження є комплексний аналіз транскордонного співробітництва України з Балто-Чорноморськими сусідами у форматі єврорегіонів задля гарантії безпеки європейському простору та узгодженого вирішення спільних регіональних проблем.

У процесі дослідження автор використовував такі наукові методи:

- системний, який дав змогу дослідити поняття транскордонного співробітництва як систему взаємопов'язаних структурних елементів;
- історичний, за допомогою якого було встановлено хронологічну послідовність транскордонного співробітництва України з єврорегіонами;
- структурно-функціональний, використання якого дало змогу дослідити феномен єврорегіонів, встановити взаємозв'язок між ними та поняттям транскордонного співробітництва, визначити функції транскордонного співробітництва;
- компаративний, який дав змогу порівняти програми транскордонного співробітництва за участі України.

У результаті дослідження було виявлено, що основними програмами транскордонного співробітництва України з країнами Балто-Чорноморського регіону є формати Польща – Білорусь – Україна, Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна та Румунія – Україна – Молдова, з'ясовані основні пріоритети та напрями співпраці, а також досліджені аспекти кооперації, що сприяють покращенню стану безпеки на кордонах. Також були зазначені вигоди, які Україна та країни Балто-Чорноморського регіону отримують від співробітництва у форматі єврорегіонів.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, єврорегіони, Європейська політика сусідства, Балто-Чорноморські країни.

Вступ. Внаслідок того, що в другій половині ХХ століття разом із процесами глобалізації деякі регіони Європи отримали більше прав у здійсненні інтернаціональної співпраці на місцевому рівні, вони стали здійснювати самостійну міжнародну політику. Такий феномен отримав назву «Євро-регіон», або «Європа регіонів», тобто ситуація, коли не держава загалом, а регіони відігравали важливу роль у транскордонному співробітництві. Саме ж транскордонне співробітництво являє собою «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [1, с. 8]. Загалом з огляду на те, що транскордонне співробітництво має на меті вирішення спільних проблем для суміжних регіонів між різними державами, конкретними завданнями

такої співпраці є гарантування безпеки, створення вигідних умов для торгівельних відносин, створення і реалізація спільних проєктів на взаємовигідних умовах, захист навколишнього простору та протидія екологічним катастрофам, розвиток міжкордонної інфраструктури, взаємна протидія нелегальній міграції, культурний обмін, розвиток туристичної діяльності.

Важливість транскордонної кооперації пояснюється тим, що на рівні держави складно самостійно швидко і ефективно вирішувати, особливо в прикордонних регіонах, завдання, які входять у зону їх відповідальності і є необхідною умовою економічного розвитку розділених кордоном територій. Саме тому участь України у транскордонному співробітництві є основою для розширення взаємовигідного торгово-економічного співробітництва та вирішення локальних проблем на місцях. Усе це сприяє міжнародній інтеграції.

Мета та завдання. Метою дослідження є комплексний аналіз транскордонного співробітництва України з Балто-Чорноморськими сусідами у фор-

маті єврорегіонів задля гарантії безпеки європейського простору та узгодженого вирішення спільних регіональних проблем.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань дослідження:

- з'ясувати специфіку понять «єврорегіони» та «транскордонне співробітництво»;
- визначити чинники, що зумовили встановлення транскордонного співробітництва з Балто-Чорноморськими сусідами;
- проаналізувати основні програми транскордонного співробітництва України з країнами Балто-Чорноморського регіону, визначити основні вектори кооперації.

Методи дослідження. У процесі дослідження автором використовувалися такі наукові методи:

- системний, який дав змогу дослідити поняття транскордонного співробітництва як систему взаємопов'язаних структурних елементів;
- історичний, за допомогою якого було встановлено хронологічну послідовність транскордонного співробітництва України з єврорегіонами;
- структурно-функціональний, використання якого дало змогу дослідити феномен єврорегіонів, встановити взаємозв'язок між ними та поняттям транскордонного співробітництва, визначити функції транскордонного співробітництва;
- компаративний, який дав змогу порівняти програми транскордонного співробітництва за участі України.

Результати. Усі програми співпраці в рамках єврорегіонів виконуються відповідно до національного законодавства кожної з країн. Органи єврорегіону часто представлені радою, президією, секретаріатом, координаційними бюро в кожній із країн і робочими групами. Створення єврорегіонів як форми міжрегіонального співробітництва в різних сферах суспільного життя – це також результативний крок на шляху європейської інтеграції. Стаття 70 Договору про співробітництво між Україною та ЄС під назвою «Регіональний розвиток» передбачає зміцнення співпраці в області регіонального розвитку шляхом встановлення прямих зв'язків між відповідними районами та державними організаціями, що займаються питаннями планування регіонального розвитку з метою також обміну інформацією про шляхи і методи розвитку регіональних відносин.

Через єврорегіони пролягають найкоротші шляхи з СНД і України в країни Західної Європи, а також шляхи між країнами Балтійського і Чорноморського регіонів. За останні роки в Балтійському регіоні сформувалася багаторівнева мережа зв'язків і контактів, що забезпечує взаємодію між окремими організаціями та урядовими програмами, органами місцевого самоврядування та недержавними організаціями [12, с. 74]. Такі загальнорегіональні мережеві організації, як Рада

держав Балтійського моря – основний політичний форум міжурядового співробітництва, Союз балтійських міст, ініціатива у сфері просторового планування «Васабі», ініціатива у сфері охорони екології Балтійського моря «Хелком» і низка інших, відіграють роль ключових вузлів інфраструктури розвитку транскордонного співробітництва в регіоні Балтійського моря.

Транскордонне співробітництво виступає провідним напрямом регіональної політики Європейського Союзу. Нині цей механізм використовується не тільки всередині ЄС як один з аспектів політики згуртування, а й на зовнішніх кордонах у рамках Європейської політики сусідства, яка передбачає активізацію контактів між прикордонними регіонами ЄС і сусідніми країнами. Внаслідок найбільш масштабного розширення Європейського Союзу в травні 2004 року і вступу до нього Румунії в 2007 році Україна отримала спільний кордон з ЄС протяжністю 1432 км, що становить 24% усього державного кордону країни. Це відкриває для держави нові перспективи взаємодії з європейськими сусідами на регіональному і локальному рівні в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії України.

Проголосивши курс на європейську інтеграцію, Україна вже на початку 90-х років минулого століття активно реалізовує різні інтеграційні проекти, серед яких провідне місце відводиться транскордонному співробітництву. За Постановою Верховної Ради України від 14 липня 1993 року Україна приєдналася до «Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами». У 1997 році була ратифікована «Європейська хартія місцевого самоврядування», в межах якої були визначені повноваження і можливості місцевих органів влади в процесах транскордонного співробітництва [4]. 24 червня 2004 року було прийнято Закон «Про транскордонне співробітництво», який визначив мету та завдання державних органів влади у сфері транскордонного співробітництва, повноваження суб'єктів ТКС України, принципи та форми фінансування з боку держави [17]. Однак прийняття цього закону не змогло стимулювати подальший розвиток транскордонного співробітництва для українських єврорегіонів у зв'язку з певними чинниками. По-перше, в межах закону транскордонне співробітництво розглядається виключно як інструмент економічного співробітництва, який є складним процесом співпраці в прикордонних районах та охоплює цілий комплекс вирішення різноманітних проблем. По-друге, цей закон не передбачає особливого порядку фінансування цього напрямку, що створює додаткові проблеми через відсутність державної фінансової допомоги. У лютому 2005 року на засіданні Ради Україна – ЄС було підписано «План дій Укра-

їна – ЄС», в межах якого передбачалися «інтенсивні політичні, економічні та культурні відносини, включаючи транскордонне співробітництво» [13]. Новий зовнішньополітичний курс ЄС – Європейська політика сусідства (ЄПС) – стартував в 2004 році з метою формування привілейованих відносин та активізації співпраці в різних сферах діяльності між Союзом і його 16 сусідами на півдні і сході. ЄПС включає три базові напрями для співпраці: програми двостороннього співробітництва, програми регіонального та міжрегіонального рівня і програми транскордонного співробітництва.

Відповідно до Індикативної програми ТКС на 2007–2013 роки була передбачена реалізація 15 програм: 9 сухопутних, 3 поблизу морських кордонів і 3 в басейнах морів. Україна є учасником 3 сухопутних програм (спільно з Польщею та Білоруссю, спільно з Угорщиною, Словаччиною та Румунією і спільно з Румунією та Молдовою уздовж сухопутних кордонів і в програмі «Чорне море», що об'єднує 10 країн регіону) [3].

Нині на кордоні України функціонують 4 євро-регіони з потенційними Балто-Чорноморськими сусідами, серед яких «Буг», що включає Україну, Польщу, Білорусь з 1995 року, «Карпатський», куди входять Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія з 1993 року, «Верхній Прут», у складі якого Україна, Молдова, Румунія з 2000 року, та «Нижній Дунай», який включає Україну, Молдову, Румунію починаючи з 1998 року [10, с. 116]. Ці євро-регіони включають Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Одеську області України. Програми транскордонного співробітництва ЄПС значно розширюють географію учасників за рахунок окремих районів Рівненської, Хмельницької, Тернопільської та Вінницької областей, які, не маючи виходу до кордону з ЄС, отримують змогу брати участь у реалізації спільних проєктів.

Новим євро-регіоном має стати євро-регіон «Чорне море» за участю адміністративних одиниць дев'яти країн, що входять в ОЧЕС: Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Молдови, Російської Федерації, Румунії, Туреччини та України. Найбільш чисельною з точки зору кількості областей учасниць є Україна, адже 7 областей входять у зону транскордонної співпраці, від Туреччини у співпраці братимуть участь 6 міст. Грузія і Румунія представлені лише однією адміністративною одиницею. У 2008 році відбулася зустріч представників чорноморських країн і Ради Європи, присвячена розгляду проекту Статуту євро-регіону «Чорне море». Також обговорюється питання розробки проекту євро-регіону «Сян» за участю Львівської області України та Підкарпатського воєводства Польщі.

15 вересня 2010 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням схвалив Концепцію Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки. У документі

зазначено, що «така співпраця сприяє об'єднанню зусиль суб'єктів для вирішення спільних проблем прикордонних регіонів, здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні» [11].

Основними програмами транскордонного співробітництва України з країнами Балто-Чорноморського регіону є формати Польща – Білорусь – Україна з 2007 по 2013 рік, яка в подальшому була пролонгована з 2014 по 2020 рік; Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна з 2014 по 2020 роки та Румунія – Україна – Молдова з 2007 по 2013 роки.

Визнання Польщі впливовим стратегічним партнером як для створення Балто-Чорноморського союзу, так і для поглиблення євроінтеграційних процесів зумовило співпрацю України з цією державою. Транскордонний регіон «Буг», що включає Білорусь і Польщу, є одним із найбільш ефективних через значущість Польщі як партнера та її вагомість в ідеї об'єднання в Балто-Чорноморський союз. До того ж Польща як найбільш розвинута серед інших сусідів України держава може активніше просувати інтереси України на європейському просторі з метою подальшої інтеграції. Причиною створення євро-регіону «Буг» було здобуття незалежності Україною та Республікою Білорусь після розпаду СРСР, а також спільне історичне минуле. Ріка Буг, що протікає територіями Польщі, України та Білорусі, стала символом об'єднання та подальшої співпраці. Польща не лише зв'язує Україну й Білорусь з Європою, а й виступає своєрідною захисною фортецею для ЄС проти російської агресії. Спільні інтереси та територіальне розташування стали передумовами актуалізації питання про об'єднання в межах балто-чорноморських регіонів. Це своєю чергою зумовило те, що транскордонні відносини між Україною та Польщею стали найбільш міцними, адже вони об'єднані великою спільною ідеєю – створенням Балто-Чорноморського союзу за їх ініціативи. Саме тому Польща бере активну участь у розвитку інфраструктури, організації спільних прикордонних бізнес-проєктів, демократизації самоврядування та захисті культурної спадщини на кордоні з Україною. За активної співпраці на рівні суміжних регіонів Україна матиме змогу перейняти досвід Польщі, створити міцне підґрунтя для об'єднання в БЧС і тим самим швидше наблизитися до стандартів ЄС.

У першу чергу, усі проєкти за сприяння євро-регіону «Буг» спрямовані на покращення життя та добробуту мешканців прикордонних регіонів. Це здійснюється на основі соціально-економічного аналізу регіонів, пріоритетів і потреб жителів.

Метою програми транскордонного співробітництва Польщі, України та Білорусі у 2007–2013 роках була активізація співробітництва Європейського союзу з партнерськими країнами для забезпечення інтегрованого та сталого регіонального розвитку. Ціллю ж самої програми була реалізація проєктів

через акцентування на таких пріоритетах: «підвищення конкурентоздатності прикордонних територій, покращення якості життя, інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад» [15].

З метою координації транскордонної співпраці співробітництво між державами в рамках єврорегіонального об'єднання «Буг» у листопаді 2013 року було пролонговано, як наслідок, прийнята та затверджена «Стратегія транскордонного співробітництва» Люблінського воєводства, Львівської, Волинської та Брестської областей на 2014–2020 рр. Для чотирьох областей було сформульовано такі цілі та напрями стратегічних дій: «економічне співробітництво; охорона навколишнього середовища, культура і туризм; комунікаційна та прикордонна інфраструктура; наука і вища освіта» [16].

Стратегія передбачає впровадження конкретних проєктів на місцевому рівні у сфері охорони здоров'я, науки, культури, туризму, транспортної інфраструктури тощо. Щодо фінансування, то «кошти мають бути виділені з державного бюджету, бюджету одиниць місцевого самоврядування, а також із бюджету ЄС у рамках Європейського територіального співробітництва, у тому числі з «Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014–2020 рр.» і коштів із приватного сектора» [6].

Програма транскордонного співробітництва ЄС Польща – Білорусь – Україна 2014–2020 є офіційним документом, що визначає пріоритети спільних дій і функціонує за кількома напрямками: спадщина, безпека, доступність, кордони. Спадщина включає захист місцевої культурної та природної спадщини, культурний обмін. Доступність – розвиток інфраструктури з метою покращення транспортних послуг. Безпека – створення та реалізація соціальних проєктів, а також гарантування територіальної безпеки (наприклад, ідея створення Балто-Чорноморського союзу – наслідок спільного бажання забезпечити свої території від поширення російської агресії). Кордони – захист державного суверенітету шляхом гарантування безпеки на кордонах, а також покращення митної діяльності.

На геопорталі єврорегіону «Буг» можна знайти інформацію щодо «туристичного та економічного характеру (туристичні центри, готелі, ресторани, місця відпочинку, кемпінги, історико-культурні пам'ятки, заповідники, інвестиційні об'єкти, земельні ділянки тощо) Волинської та Брестської областей, Люблінського воєводства. Геопортал є корисним для інвесторів: у ньому відображені вільні земельні ділянки, що є в активі українсько-польсько-білоруського прикордоння. Це збільшить зацікавленість потенційних інвесторів у розміщенні фінансових ресурсів на території єврорегіону «Буг», у т.ч. Волинської області. На геопорталі доступні докладні описи всіх туристичних місць, культурно-історичних пам'яток із корот-

кою довідкою про них, екскурсійних програм [5]. Це є показником того, що транскордонне співробітництво між Польщею, Україною та Білоруссю сприяє інтеграційним процесам між ними в напрямках культурної, соціальної, економічної політики.

Саме в Україні були реалізовані такі програми за співробітництва з Польщею: «створення в Луцьку банку зі стовідсотковим польським капіталом «ПЕКАО»; заснування Міжнародного інституту суспільної географії і менеджменту; створення колегіуму українсько-польських університетів; запровадження в Україні процедури спільного митного і прикордонного контролю на міжнародному автомобільному пункті пропуску «Устилуг»; реалізація проєкту «Зміцнення транскордонної співпраці у сфері надання бізнес-послуг та полегшення доступу до них підприємців», у рамках якого було реалізовано мікропроєкти «Створення українсько-польської віртуальної біржі інноваційних проєктів та пропозицій», «Розвиток екологічного туризму та формування позитивного туристичного іміджу прикордонного регіону» та «Покращення інвестиційного клімату в прикордонних регіонах» [5].

Отже, успішний досвід транскордонної співпраці з Польщею є свідченням того, що таке співробітництво може перерости у глобальніший вимір – інтеграцію взаємовідносин із подальшим створенням об'єднання Балто-Чорноморського союзу. Саме політика сусідства є прикладом того, що Україна і Польща змогли встановити спільні пріоритети та вибудувати політику відповідно до їх здійснення. Усе це сприяє ефективній і результативній формі партнерства.

Хоч Білорусь і не досить активно просуває важливість створення Балто-Чорноморського об'єднання через тиск і політичну наближеність до Росії, транскордонне співробітництво України з Білоруссю, що здійснюється в межах Польща – Україна – Білорусь, є досить продуктивним. Основними напрямками взаємовигідної кооперації є підвищення туристичної та інвестиційної привабливості регіонів за допомогою надання фінансової підтримки малим і середнім підприємствам, а також розбудови розгалуженої інфраструктури.

Варто зазначити, що важливим аспектом українсько-білоруських відносин є залученість цих держав у геополітичні та економічні проєкти, адже таким чином вони зможуть вирішувати не лише локальні нагальні проблеми, а й бути активними учасниками міжнародної політики з метою захисту власного простору. Ідея створення Балто-Чорноморського союзу може допомогти в цьому питанні. Незважаючи на те, що Білорусь знаходиться під вагомим впливом інформаційної пропаганди з боку РФ, Україна має продовжувати актуалізувати питання небезпечності співпраці з Росією. Адже досвід відносин України з Російською Федерацією показав, що якими б міцними не були полі-

тичні та економічні відносини, Москва всіляко зневажає міжнародні норми права, що стосуються регіональної та глобальної безпеки. Росія продовжує здійснювати деструктивну зовнішню політику, яка спрямована не тільки на Україну, а й на посилення політичної та економічної залежності Білорусі. Саме тому Україні варто перевести співробітництво на транскордонному рівні у більш значиму площину з акцентом на реалізації спільних геополітичних проєктів разом із балтійськими країнами.

Окрім вирішення геополітичних питань також важливо наголошувати на необхідності більшого фінансування як із боку урядів, так і з боку місцевих органів влади. Для цього варто привертати увагу центральних органів, аби формувати та вирішувати стратегічні завдання на подальшу перспективу.

Варто підкреслити, що реформа децентралізації, яка нині проводиться в Україні, створює передумови для більш активного розвитку транскордонних контактів між українсько-білоруськими прикордонними регіонами, оскільки передбачає надання ширших повноважень місцевим органам влади, а також створює більш ефективні механізми включення громадського сектора в розробку і реалізацію регіональної політики.

Важливим чинником активізації транскордонного співробітництва між прикордонними регіонами України та РБ є використання деяких міжнародних фінансових механізмів, які дають змогу переводити в практичний вимір численні ідеї та проєкти місцевих громад суміжних регіонів, а також переймати та впроваджувати цінний досвід країн-членів Європейського Союзу. Крім того, нині є передумови для ефективного використання деяких програм Євросоюзу та його окремих країн-членів – турбота про спільний безпечний європейський простір.

4 вересня 2018 року в Україні був підписаний закон № 2515-VIII про транскордонне співробітництво [17]. Закон спрямований на імплементацію Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва. А вже під час Ялтинського форуму 2019 року експрем'єр-міністр О. Гончарук заявив, що влада має розглянути реалізацію інфраструктурного проєкту, відповідно до якого можна буде поєднати Чорне й Балтійське моря за допомогою «сорока водних шляхів», або E-40 [7]. Впровадженню цього проєкту сприятиме транскордонне співробітництво України з Польщею та Білоруссю, а фінансову реалізацію бере на себе ЄС у межах програми сусідства та партнерства. Це приклад того, що успішна транскордонна співпраця з країнами-сусідами є запорукою реалізації Балто-Чорноморського об'єднання. Крім того, ця проблема поширюється та актуалізується сучасними політиками.

Наступною програмою транскордонного співробітництва України з потенційними Балто-Чорноморськими членами є Програма транскордонного співробітництва 2014–2020 років у форматі євро регіону Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна. Це одна з 16 програм транскордонного співробітництва на зовнішніх кордонах Європейського Союзу, що реалізуються в рамках Європейського інструменту сусідства (European Neighbourhood Instrument), оскільки транскордонне співробітництво є невід'ємною складовою частиною Європейської політики сусідства і має на меті сприяти співробітництву через кордони між країнами-членами ЄС та країнами європейського сусідства. Програма отримує 74 мільйони євро фінансування, включаючи кошти не лише Європейського інструменту сусідства, а й Європейського фонду регіонального розвитку. Усе це сприяє досягненню загальної мети Європейського інструменту сусідства – прогресу у напрямі «спільного процвітання та добросусідства» між країнами-членами ЄС та їхніми сусідами.

Характерними рисами транскордонного співробітництва України, Словаччини, Угорщини та Румунії є сильна відданість країн-учасниць і збалансоване партнерство по обидва боки кордону. Держави-члени та сусідні країни мають рівноправні голоси в програмних рішеннях, а проєкти отримують фінансування, якщо їх реалізують партнери з обох сторін. Управління, доручене національним органам влади в державі-члені, спільно обирається всіма країнами, що беруть участь у програмі. Також у межах програми транскордонного співробітництва є спільні правові рамки та правила імплементації.

Основними завданнями та пріоритетами програми є:

1) популяризація місцевої культури та збереження історичної спадщини. Як результат, створені мережі оновлених культурних та історичних об'єктів сформують основу туристичних маршрутів та інфраструктури, завдяки чому кількість відвідувачів може бути збільшена;

2) захист навколишнього середовища, пом'якшення кліматичних змін та їх адаптація. За допомогою інструментів сталого використання навколишнього природного середовища в прикордонній зоні можна зберегти природні ресурси і зменшити викиди парникових газів та забруднення річок. Завдяки підвищенню обізнаності, компетентності та навичок технологій відновлюваної енергетики та втручань в енергоефективність можна зменшити залежність від імпортних джерел енергії;

3) поліпшення доступності до регіонів, розвиток стійких та кліматично захищених транспортних та комунікаційних мереж систем. За допомогою розвитку транспортної інфраструктури та покращення мобільності товарів, економічна діяльність вийде на новий рівень, а прибуток збільшиться в рази;

4) підтримка охорони здоров'я шляхом спільних програм профілактики, поліпшення інфраструктури та транскордонного інституційного співробітництва з метою поліпшення стану здоров'я громадян та зменшення ризику небезпеки розповсюдження епідеміологічних вірусів через кордон;

5) подолання спільних викликів у галузі безпеки, що включає взаємовигідну діяльність щодо попередження природних та техногенних катастроф, а також спільних дій під час надзвичайних ситуацій. Як наслідок, ризик природних та техногенних катастроф має бути зменшений, а інструменти вирішення таких випадків мають бути більш ефективними, застосовуючи модернізовані елементи інфраструктури, загальні стратегії та платформи співробітництва.

Особливу увагу в межах програми варто приділити міжнародним відносинам України та Угорщини, адже основний акцент у політиці обох держав ставиться на створенні таких транспортних шляхів, які б були включені в європейську мережу транспортних коридорів [14]. 19 грудня 2014 року при робочому візиті Міністра зовнішньої економіки і закордонних справ Угорщини П. Сійярто до України «угорська сторона повідомила про готовність надавати допомогу в реалізації реформ в Україні, зокрема, у питаннях реформування державного управління, децентралізації влади і приведенні законодавства України у відповідність до стандартів ЄС» [14]. Однак варто зауважити, що питання пришивдшення децентралізації в Україні для Угорщини є занадто важливим, оскільки ця держава має свої претензії на регіон Закарпаття. Саме тому Україні варто обережно кооперувати та приймати міжнародну допомогу від Угорщини, змінюючи її ракурс на користь своїх інтересів.

З іншого боку, Угорщина як впливова учасниця Вишеградської групи може сприяти формуванню консорціумів між В4 та Україною, «мета яких – участь у інфраструктурних проектах регіону (майданчиком для обговорення таких ініціатив міг би стати бізнес-форум Тримор'я)» [9]. Відновлення роботи Спільної міжурядової українсько-угорської комісії з питань економічного співробітництва у березні 2020 року може сприяти підвищенню продуктивності торгово-економічної співпраці між двома країнами. Транскордонне співробітництво може дозволити відродити ті функції регіонів, які виконувалися ними за попередніх геополітичних укладів, наприклад, транзитні і торгові функції нинішньої Чернівецької області в складі Австро-Угорської імперії [2].

Отже, програма ТКС Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна, на відміну від попереднього формату євро регіону Україна – Польща – Білорусь, не ставить за мету гарантування територіальної безпеки на кордоні. Незважаючи на це, існування цього транскордонного співробітництва доводить, що Україна разом із країнами-сусідами, що

є потенційними членами Балто-Чорноморського союзу, може ефективно використовувати фінансові ресурси на подолання спільних викликів і проблем. Це своєю чергою доводить, що кооперація з акцентом на добре розвинену інфраструктуру сприятиме налагодженим економічним відносинам у форматі Балто-Чорноморського співробітництва.

З 2007 по 2013 роки діяла програма транскордонного співробітництва Румунія – Україна – Республіка Молдова. У 2013 році вона припинила своє існування, однак у 2014 році продовжилася транскордонна співпраця, але уже у форматі Румунія – Україна, Молдова – Румунія. Загалом програма Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007–2013 років також фінансувалась Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Програма була спрямована на створення спільних мостів у метафоричному сенсі, що будуть об'єднувати три зацікавлені країни та допомагати прикордонним районам подолати подібні проблеми розвитку через спільний пошук рішень.

Програма Румунія – Україна – Республіка Молдова заохочувала людей у прикордонних районах надалі розвивати прикордонну економіку, протистояти екологічним викликам та підвищувати їх готовність до надзвичайних ситуацій. Програма також сприяла більшій взаємодії між людьми та громадами, які проживають у прикордонних районах. Внесок ЄС у цей євро регіон становить 126,72 мільйона євро за період 2007–2013 років, у той час як фінансування країн-учасниць програми становило 11,4 мільйона євро [8].

Спільна оперативна програма Румунія – Україна – Республіка Молдова охоплювала три пріоритети, а кожен пріоритет був розділений на конкретні сфери, що уявляли собою необхідні заходи для реалізації цих пріоритетів:

1) сприяння становлення конкурентоспроможної прикордонної економіки – цей пріоритет має на меті покращити економічні показники прикордонного регіону шляхом диверсифікації та модернізації прикордонної економіки. Реалізація цього завдання можлива за здійснення таких заходів: підвищення продуктивності та конкурентоспроможності міських та сільських районів регіону шляхом транскордонної роботи, впровадження транскордонних ініціатив у галузі транспорту, прикордонної інфраструктури та енергетики;

2) екологічні проблеми та підготовленість до надзвичайних ситуацій – цей пріоритет спрямований на розробку довгострокових рішень екологічних проблем, з якими стикаються прикордонні райони, особливо тих, що пов'язані з надзвичайними ситуаціями в навколишньому середовищі, де необхідний узгоджений підхід. Для вирішення цього завдання необхідно впровадити політику ефективного поводження з відходами, сформувати стратегію дій у випадку надзвичайних екологічних катастроф;

3) співпраця людей – цей пріоритет має на меті сприяти більшій взаємодії між людьми та громадами, які проживають у прикордонних районах. Втілення такого завдання можливе шляхом місцевого та регіонального управління, підтримки громадянського суспільства та місцевих громад, освітніх, соціальних та культурних обмінів.

За технічною допомогою можна прискорити виконання поставлених завдань, адже інструментами такої технічної допомоги є посилення підготовчої, моніторингової, адміністративної та технічної підтримки та забезпечення максимально широкої участі громадськості шляхом розширення доступу до загальних ресурсів.

Можна зазначити, що захист транскордонних територій не входить до пріоритету програми Румунія – Україна – Республіка Молдова. Проте цей регіон акцентує на кооперації громадянського суспільства з місцевим та регіонним управлінням. Така акцентуація свідчить про те, що цій євро регіон прагне, перш за все, координувати співпрацю на основі людських ресурсів, а це є дуже важливим фактором при подальшому створенні Балто-Чорноморського союзу. Адже завдяки успішній і ефективній співпраці громадського і державного сектора можливе пришвидшення розробки та інституціоналізації цього проєкту, хоча порівняно з іншими, попередньо перерахованими транскордонними євро регіонами, ця програма є менш ефективною за результатами співробітництва.

Висновки. Таким чином, важливість транскордонної співпраці з суміжними регіонами пояснюється вирішенням спільних завдань шляхом об'єднання ресурсних потенціалів із метою забезпечення зростання експортно-імпорتنих операцій, створення спільних підприємств, які дають змогу активізувати інвестиційну діяльність і використовувати передові технології, збільшення кількості науково-технічних розробок, міжрегіонального та міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності, галузі освіти і науки. До того ж транскордонне співробітництво не лише дає змогу вирішити спільні регіональні проблеми та потреби з обох боків кордону, а й є проявом демократичного політичного процесу, адже у такому разі кооперація здійснюється за напрямом знизу-догори.

Транскордонне співробітництво дає змогу Україні не лише отримувати фінансування від європейських партнерів на кожен окремий проєкт, а й освоювати європейські технології управління регіональним розвитком, ефективно вирішувати виникаючі соціальні, екологічні та інфраструктурні проблеми. Сформована система багаторівневого транскордонного співробітництва України з країнами-сусідами не може забезпечити широку модернізацію економіки, але вона створює для цього певні інституційні та інфраструктурні передумови, а також допомагає виробляти інноваційні шляхи поновлення регіонального господарства.

Сусіди України, які вже є членами ЄС, зацікавлені в транскордонній співпраці з нашою державою, адже це дасть змогу подолати периферійність їх східних околиць та забезпечити себе від впливу російської агресії. Найбільш активною країною у вирішенні цього питання є Польща, яка разом з Україною зацікавлена у створенні Балто-Чорноморського союзу та прагне взяти лідируючі позиції на себе. Транскордонне співробітництво для самого Європейського Союзу стає важливим інструментом поширення своїх норм і стандартів на Україну, що має не тільки економічне, а й геополітичне значення, оскільки це сприяє розширенню європейських інтересів на міжнародному територіальному просторі.

Варто підсумувати, що транскордонне співробітництво з Балто-Чорноморськими країнами є запорукою для євроінтеграції України, адже така співпраця створює систему стійких зв'язків регіонів України з Балто-Чорноморськими регіонами, що вже є членами Євросоюзу та відповідають його стандартам. З часом це розширить можливості включення України в загальноєвропейські інтеграційні процеси. У 2007 році європейська політика добросусідства була доповнена програмами транскордонного співробітництва, однією з головних цілей якої є інтенсифікація транскордонної співпраці між прикордонними регіонами ЄС і сусідніми регіонами. Тобто подальша європейська інтеграція України можлива за допомогою транскордонного співробітництва з Балто-Чорноморськими країнами-сусідами, що також дасть змогу Україні закласти міцний фундамент для створення Балто-Чорноморського союзу шляхом налагодження торгових зв'язків, розбудови інфраструктури, облаштування транспортних коридорів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України. *Євроінтеграція: український вимір*. 2009. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3714>.
2. Бройде З. Общие украинско-румынско-молдавские проблемы устойчивого развития и безопасности на будущих восточных границах. *Украина-Румыния-Молдова: исторические, политические и культурные аспекты взаимодействия* : материалы научной конференции. Черновцы : Букрек, 2002. С. 456–465.
3. Геопортал Євро регіону «Буг». URL: http://euroregionbug.com.ua/article/geoportal_vroregionu_bug.
4. Гловацька М. Сучасні-особливості-транскордонного співробітництва між Україною та Польщею в межах євро регіону «Буг». *Науковий часопис Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. URL: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2015/03/15/сучасні-особливості-транскордонного/>
5. Европейская хартия местного самоуправления / Страсбург. 1985. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.

6. Про транскордонне співробітництво : Закон України. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

7. Максак Г. ІСТОРІЯ ВІДНОСИН УКРАЇНА – УГОРЩИНА ЯК ДИНАМІКА ТА ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ / Г. Максак, С. Герасимчук. *Українська призма*. 2020. URL: <http://prismua.org/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%8F/>.

8. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. Львів : ІРД НАН України, 2003. 222 с.

9. Об одобрении Концепции Государственной программы развития трансграничного сотрудничества на 2011–2015 годы : Распоряжение Кабинета Министров. URL: <http://pravocenter.com/zakonodatelstvo/1061-ob-odobrenii-koncepcii-gosudarstvennoj-programmy.html>.

10. Пальмовский Т. Новая Балтийская биполярная модель межрегионального сотрудничества. *Вестник Калининградского государственного университета*. Вып. 6: Сер. Регионоведение. Калининград : Изд-во КГУ, 2004. С. 66–75.

11. План дій «Україна – Європейський Союз». URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_693.

12. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. *Посольство України в Угорщині*. 2012. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>.

13. Програма трансграничного співробітництва Польща-Беларусь-Україна на 2007–2013 гг. *Таможенні органи Республіки Беларусь*. URL: <http://www.customs.gov.by/ru/2007-2013-ru/>.

14. Україні потрібно поєднати водним шляхом Чорне і Балтійське моря – Гончарук. *Гордон*. 2019. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/-ukrajini-potribno-z-jednati-vodnim-shljahom-chorne-i-baltijske-morja-goncharuk-1272182.html>.

15. Установление партнерства на основе разработанной «Трансграничной Стратегии на период 2014–2020 гг.», разработанного в рамках трансграничного сотрудничества Брестской, Волынской, Львовской областей и Люблинского воеводства. 2014. URL: <http://brestregion.gov.by/index.php/ekonomika/prigranic-hnoesotrudnichestvo/2262ustanovlenie-partnerstva-na-osnove-razrabotanno-j-transgranichnoj-strategii-na-period-2014-2020-gody-razrabotannogo-v-ramkakh-transgranichnogo-sotrudnichestva-brestskoj-volynskoj-lvovskoj-oblastej-i-lyublinskogo-voevodstva..>

16. Cross-Border Cooperation. Strategy Paper 2007–2013. Indicative Programme 2007–2010. *European Commission*. 2010. URL: http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/enpi-cross-border/documents/summary_of_strategy_paper_en.pdf.

17. Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007–2013. *European Neighbourhood and Partnership Instrument*. 2008. URL: http://www.ro-ua-md.net/images/stories/File/Joint_Operational_Programme.pdf.

REFERENCES:

1. Artomov I.V. (2009). *Transkordonne spivrobotnytstvo v yevrointehratsiini stratehii Ukrainy* [Cross-border cooperation in Ukraine's European integration strategy]. *Yevrointehratsiia: ukrainskyi vymir*. Retrieved from <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3714>. [in Ukrainian]

2. Brojde Z. (2002). *Obshie ukrainsko-rumynsko-moldavskie problemy ustojchivogo razvitiya i bezopasnosti na budushih vostochnyh granicah*. *Materialy nauchnoj konferencii «Ukraina-Rumyniya-Moldova: istoricheskie, politicheskie i kulturnye aspekty vzaimodejstviya»*. [Common Ukrainian-Romanian-Moldavian problems of sustainable development and security on future eastern borders]. Chernovcy: Bukrek. [in Russian]

3. Cross-Border Cooperation Strategy Paper 2007–2013. *Indicative Programme 2007–2010*. (European Commission, 2010). Retrieved from http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/enpi-cross-border/documents/summary_of_strategy_paper_en.pdf.

4. *Evropejskaya hartiya mestnogo samoupravleniya* [European Charter of Local Self-Government]. (Strasbourg, 1985). Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036. [in Russian]

5. Heoportel Yevrorehionu "Buh". Retrieved from <http://euroregionbug.pl/index.php/zwiazek-transgraniczny-euroregion-bug/informacje-ogolne>. [in Polish]

6. Hlovatska M. (2015). *Suchasni-osoblyvosti-transkordonnoho spivrobotnytstva mizh Ukrainoiu ta Polshcheiu v mezhakh yevrorehionu "Buh"* [Modern features of cross-border cooperation between Ukraine and Poland within the Euroregion "Bug"]. *Naukovyi chasopys Instytutu Polshchi Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Retrieved from <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2015/03/15/suchasni-osoblyvosti-transkordonnoho/>. [in Ukrainian]

7. Honcharuk O. (2019). *Ukraini potribno poiednati vodnym shliakhom Chorne i Baltiiske moria*. [Ukraine needs to connect the Black and Baltic Seas by water]. *Hordon*. Retrieved from <https://gordonua.com/ukr/news/politics/-ukrajini-potribno-z-jednati-vodnim-shljahom-chorne-i-baltijske-morja-goncharuk-1272182.html>. [in Ukrainian]

8. *Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007–2013*. (2008, European Neighbourhood and Partnership Instrument). Retrieved from http://www.ro-ua-md.net/images/stories/File/Joint_Operational_Programme.pdf.

9. Maksak H. (2020). *Istoriia vidnosyn Ukraina – Uhorshchyna yak dynamika ta zmist politychnoho dialohu*. [History of Ukraine-Hungary relations as dynamics and content of political dialogue]. *Ukrainska pryzma*. Retrieved from <http://prismua.org/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%B0-%D1%8F/>. [in Ukrainian]

10. Mikula N. (2003). *Yevrorehiony: dosvid ta perspektyvy* [Euroregions: experience and prospects]. Lviv: IRD NAN Ukrainy. [in Ukrainian]

11. Ob odobrenii Konceptii Gosudarstvennoj programy razvitiya transgranichnogo sotrudnichestva na 2011–2015 gody. [On approval of the Concept of the State program for the development of cross-border cooperation for 2011–2015]. Rasporyazhenie Kabineta Ministrov. Retrieved from <http://pravocenter.com/zakonodatelstvo/1061-ob-odobrenii-koncepcii-gosudarstvennoj-programmy.html>. [in Russian]

12. Palmovskij T. (2004). Novaya Baltijskaya bipolarnaya model mezhtsegoralnogo sotrudnichestva [The new Baltic bipolar model of interregional cooperation]. Kaliningrad: Vestnik Kaliningradskogo gosudarstvennogo universiteta (6th ed., pp. 66–75). [in Russian]

13. Plan dii "Ukraina – Yevropejskiy Soiuz" [Ukraine-European Union Action Plan]. (2005). Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?n-reg=994_693. [in Ukrainian]

14. Politychne spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu ta Uhorshchynoiu [Political cooperation between Ukraine and Hungary]. (Posolstvo Ukrainy v Uhorshchyni, 2012). Retrieved from <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobotnytstvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin>. [in Ukrainian]

15. Programma transgranichnogo sotrudnichestva Polsha-Belarus-Ukraina na 2007–2013 gg. [Poland-

Belarus-Ukraine Cross-Border Cooperation Program for 2007–2013]. Tamozhennye organy Respubliki Belarus. Retrieved from <http://www.customs.gov.by/ru/2007-2013-ru/>. [in Russian]

16. Ustanovlenie partnerstva na osnove razrabotannoj «Transgranichnoj Strategii na period 2014–2020 gg.», razrabotannogo v ramkah transgranichnogo sotrudnichestva Brestskoj, Volynskoj, Lvovskoj oblastej i Lyublinskogo voyevodstva. [Partnership establishment on the basis of the developed "Cross-Border Strategy for the period 2014–2020", developed as part of the cross-border cooperation of the Brest, Volyn, Lviv regions and Lublin province]. (2014). Retrieved from <http://brestregion.gov.by/index.php/ekonomika/prigranichnoesotrudnichestvo/2262ustanovlenie-partnerstva-na-osnove-razrabotannoj-transgranichnojstrategiina-period-2014-2020-gody-razrabotannogo-v-ramkakh-transgranichnogo-sotrudnichestva-brestskoj-volynskoj-lvovskoj-oblastej-i-lyublinskogo-voevodstva>. [in Russian]

17. Zakon Ukrainy "Pro transkordonne spivrobotnytstvo" [The Law of Ukraine "About Cross-Border Cooperation"]. (2004). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>. [in Ukrainian]

Ukraine's cross-border cooperation with the Baltic-Black Sea neighbours in the format of Euroregions

Panchuk Roman Mykhailovych

Postgraduate Student at the Department of Regional Studies
Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1, Illienka str., Kyiv, Ukraine

The relevance of this study is determined by the role that Euroregions play in cross-border cooperation with Ukraine. With the expansion and strengthening of relations between Ukraine and its Baltic-Black Sea neighbours in the context of guaranteeing the security of the European space, the issue of cross-border cooperation of neighbouring regions of Ukraine with the Baltic-Black Sea countries is becoming increasingly important. Due to Ukraine's cooperation with the Baltic-Black Sea neighbours in the format of Euroregions, stable communication links will be established not only to resolve common urgent regional issues, but also to improve cooperation in order to protect territorial sovereignty against Russian aggression. In addition, as most countries in the Baltic-Black Sea region are already full-fledged members of the European Union, cross-border cooperation is important for Ukraine to move closer to EU standards.

The aim of the study is a comprehensive analysis of Ukraine's cross-border cooperation with the Baltic-Black Sea neighbors in the format of Euroregions in order to ensure the security of the European space and a coherent solution of common regional problems.

In the course of research the author used the following scientific methods:

- systemic, which made it possible to explore the concept of cross-border cooperation as a system of interconnected structural elements;
- historical, with the help of which the chronological sequence of Ukraine's cross-border cooperation with Euroregions was established;
- structural and functional, the use of which allowed to study the phenomenon of Euroregions, to establish the relationship between them and the concept of cross-border cooperation, to determine the functions of cross-border cooperation;
- comparative, which made it possible to compare cross-border cooperation programs with the participation of Ukraine.

As a result of research, the main programs of cross-border cooperation between Ukraine and the Baltic-Black Sea region have been revealed. There are three formats Poland – Belarus – Ukraine, Hungary – Slovakia – Romania – Ukraine and Romania – Ukraine – Moldova, the main priorities and areas of cooperation have been clarified, and aspects of cooperation that contribute to improving border security have also been explored. The benefits that Ukraine and the countries of the Baltic-Black Sea region receive from cooperation in the format of Euroregions have been also mentioned.

Key words: cross-border cooperation, Euroregions, European Neighborhood Policy, Baltic-Black Sea countries.